

เทศน์เช้า วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๒

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมนะ เราอุตสำหรับชวนขวยมากันนะ เอาบุญกุศล บุญ! บุญเกิดจากอะไร บุญเกิดจากการเสียสละ ถ้าไม่มีการเสียสละเลย บุญมันมาจากไหน เห็นไหมว่า ธรรมะเป็นธรรมชาติ สรรพสิ่งเป็นธรรมชาติ เราเห็นธรรมชาติอยู่เราก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ การเกิดและการตายของเรามันเป็นธรรมชาติอันหนึ่งนะ ถ้าธรรมชาติอันหนึ่งแล้วก็งอมืองอเท้า เราจะไม่ได้อะไรเลย

ในการประพฤติปฏิบัติ สิ่งต่างๆ ถ้าจิตใจคนสูงส่งนะ มันจะมองเห็นได้ ถ้าจิตใจคนไม่สูงส่ง เรามีแต่ตื้ออกชกตัวนะ ทำบุญแล้วไม่ได้บุญ เราพยายามสร้างบุญกุศลกันอยู่ที่นี่ทำไมเราไม่เห็นมีบุญกุศลเลย? ทำไมเราเหนื่อยยากมาก?

มือของเราทำงานนี้นะ มันต้องเหนื่อยยาก มือคนทำงานนะ แต่มือที่มองไม่เห็นมันทำงานในหัวใจเรา มันก็เหนื่อยยาก เห็นไหม อานาจิตตังของคนเกิดมาไม่เหมือนกันไง เราถึงมาสร้างบุญกุศล บุญเท่านั้นจะพาให้เราเย็นเป็นสุข

บาปอกุศล เห็นไหม คุณิ เวลาเมื่อเราทำงาน เราเหนื่อยยากมาก ใจมือในหัวใจ ใจมือที่มองไม่เห็นมันก็คิดค้นของมัน เห็นไหม แล้วมันก็ทำตามใจตัวมัน ตามใจตัวมันนะ เพราะถ้ากิเลสเป็นเรา สรรพสิ่งเป็นเราแล้วเราทำอะไรไม่ได้เลย สรรพสิ่งเป็นเราไง เราก็เหนื่อยออกน้อยใจไปหมดเลย แต่เราบังคับตัวเรา ถ้าจิตใจมันสงบเข้ามานะ กิเลสไม่ใช่เรา กิเลสคือตัณหาความทะยานอยาก แต่คนเกิดมามันเป็นตัณหาความจริงนะ เราเกิดมาต้องมีที่พึ่งอาศัย ปัจจัยเครื่องอาศัยนะ

คนเกิดมานั้นนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาะ “กำเนิด ๔” การกำเนิด ๔ ก็มีอาหาร ๔ ในวิภวัญญะ เห็นไหม กวฬิงการอาหาร วิญญาณาหาร ผัสสาหาร มโนสัญเจตนาหาร เราเกิดในภพชาติใด เราต้องมีอาหาร มีปัจจัยเครื่องอาศัยในภพชาตินั้น มีในภพชาตินั้นนะ ต้องมีเครื่องอาศัยของมัน

จิตวิญญาณเขากินวิญญาณอาหาร จิตวิญญาณ เห็นใหม่ เขาก็มีอาหารของเขา ไม่มีอาหารของเขา เขาจะอยู่ได้อย่างไร คุณิ เวลาตกรอกอเวจี เห็นใหม่ หิวโหยขนาดไหนมันก็ไม่ตาย อาหารของมันก็คือกรรมไง หมดกรรมแล้วมันถึงจะหมดวาระของมัน เห็นใหม่

ในปัจจุบันนี้ เราเกิดมาแล้วเราเลือกได้ คีก็เลือกได้ ชั่วก็เลือกได้ แล้วถ้าเราไม่เลือกสิ่งที่ดีๆ นะ ใจของคนมันจะอยู่ได้ไหม มันก็เอนเอียงไปทางที่มีมอมองไม่เห็นมันชักนำไป มือที่มอมองไม่เห็นนะ แต่เราพยายามทำของเรา

กรรม อำนาจวาสนามันเป็นนามธรรมที่มองไม่เห็น พอสิ่งที่มองไม่เห็นแต่มันรู้สึกได้ สัมผัสได้ด้วยความปลอดภัย จิตใจของคนที่อบอุ่น จิตใจของคนที่มีหลักมีเกณฑ์ เห็นใหม่ มืออันนั้นมันมั่นคง ถ้ามืออันนั้นไม่มั่นคง เราจะไหลไปตามกระแส

ในปัจจุบันนี้เราเป็นชาวพุทธนะ เราไม่กล้าว่าเราเป็นชาวพุทธ เราไม่กล้าพูดว่าเราเชื่อเรื่องศาสนา เราไม่กล้าพูดนะ เพราะมันเป็นคนครี คนกล้าสมัย แต่ถ้าเป็นอยู่ในวิทยาศาสตร์ เห็นใหม่ เราเชื่อเหตุผล ปัจจัยต้องเป็นวิทยาศาสตร์

การประพฤติปฏิบัติมันยิ่งกว่าวิทยาศาสตร์นะ เพราะวิทยาศาสตร์มันพิสูจน์ไม่ได้ สิ่งที่ทำได้แล้ว เห็นใหม่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ธรรมนี้มีอยู่แล้ว” เวลาตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เห็นใหม่ “เราจะสอนเขาได้อย่างไร?”

สอนเขาได้นะเพราะสมมุติ สิ่งที่เป็นวิทยาศาสตร์เป็นทฤษฎี เป็นสมมุติ เป็นสิ่งที่สื่อสารกัน แต่ธรรมะมันเป็นความสัมผัสของใจที่มันเหนือการสมมุติ แต่สิ่งที่จะเอาเข้าไปสัมผัสมันได้มันไปจากไหนละ มันก็ไปจากสมมุติ ไปจากธรรมชาติ ธรรมะเป็นธรรมชาติเมื่อจิตใจของคนๆ นั้นเป็นธรรม เห็นสภาวะต่างๆ นี่มันสะท้อนใจ มันสะท้อนใจ

ถ้าจิตใจของคนนั้นไม่เป็นธรรมนะ จะเอาชนะธรรมชาติ เห็นใหม่ จะคิดค้นทางวิทยาศาสตร์เพื่อจะเอาชนะธรรมชาติให้ได้ แล้วมันจะชนะได้ไหม? เราชนะชีวิตเราได้ไหม? เราจะเอาชนะการเกิดการตายของเราได้ไหม?

การเกิดและการตายมันเป็นธรรมชาติ มันเป็นวิทยาศาสตร์อันหนึ่งนะ การเกิดมาเราเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วเราก็ต้องตายเป็นธรรมดา นี่เป็นสมมุติอันหนึ่ง เห็นใหม่ เราเอา

สมมุตินี้ สมมุติแล้วบัญญัติ บัญญัติคือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมมุติบัญญัติ สมมุติเห็นใหม่ สมมุติบัญญัติ บัญญัตินั้นก็เป็สมมุติ แต่เป็สมมุติที่เป็ธรรม สมมุติที่เป็ธรรมเพราะอะไร?

เราเกิดมาเป็ญาติกัน โดยธรรม เพราะเกิดมามีปากมีท้องเหมือนกัน เกิดมาโดยกรรมเหมือนกัน แล้วนี่เป็ญาติกัน เห็นใหม่ คำว่า “บัญญัติ” บัญญัติคือคำว่า “เสมอภาค” มนุษย์เป็บุคคลที่เสมอภาคที่เรามีสิทธิที่เราจะมารื้อคั้นของเรา เรามีสิทธิเสมอภาค แต่เราละสิทธิ์ด้วยกิเลสไง ละสิทธิ์เพราะมือที่มองไม่เห็น เราอ่อนแอไง

พออ่อนแอขึ้นมามันบอกสิ่งนั้นไม่มี สิ่งนั้นเป็ไปไม่ได้ สิ่งที่เป็ไปได้ก็คือกรรมไง สิ่งที่เป็ไปได้ก็คือบาปอกุศลไง สิ่งที่เป็ไปได้คือความพอใจของมัน เห็นใหม่ สิ่งที่เป็ไปได้ แล้วแสวงหาแล้วมันสมกับความเป็นจริงไหม มันเป็ไปได้จริงหรือเปล่า มันเป็ไปได้โดยกิเลสตัดหาคความทะยานอยาก แต่มันไม่เป็ธรรม

แต่การเสียสละนี้มันบอกว่ามันเป็ไปไม่ได้ เพราะเราเสียสละ เราไม่เห็นได้สิ่งใดๆ มาเลย สิ่งที่ได้มานะ มือที่มองไม่เห็นมันจะเข้มแข็งขึ้นมาะ ถ้ามือที่มองไม่เห็นมันไม่สามารถเสียสละได้ มันตระหนี่ถี่เหนียวของมัน เห็นใหม่ มันสงวนไว้เป็สมบัติของมัน แล้วสิ่งใดจะไม่เป็สมบัติของมันเลย มันจะไม่ได้สิ่งใดๆ เลย ได้แต่ความทุกข์ร้อน เพราะมันตระหนี่ถี่เหนียว มันต้องการสงวนเป็ของมัน..

มันเป็นของมันไม่ได้เพราะสิ่งนั้นเป็อนิจจัง! สรรพสิ่งนี้เป็อนิจจัง สรรพสิ่งนี้เก็บไว้มันเป็นอนิจจัง มันต้องย่อยสลายเป็ธรรมดา กาลเวลามันเปลี่ยนแปลงไป เห็นใหม่

ธรรมะเป็ธรรมชาติ สรรพสิ่งเป็ธรรมชาติ ธรรมชาติมันเคลื่อนไหวตลอดเวลา กลางวันกลางคืนมันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สิ่งที่เป็สมบัติของเรา มันก็เสื่อมค่าเป็ธรรมดา สรรพสิ่งมันเสื่อมไปเป็ธรรมดา มีอะไรเป็ของเราบ้าง? มีอะไรเป็ของเราบ้าง? มันเป็ของเราชั่วคราว ชั่วคราวที่เราจะทำประโยชน์กับมันขึ้นมา

ถ้าเราเสียสละออกไป เห็นใหม่ การเสียสละ พระพุทธเจ้าบอกไม่ได้เสียสละให้หมดนะ ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในนวโกวาท เห็นใหม่ เราหาสิ่ง

ใดมา เราต้องเก็บไว้เป็นทุนรอนเอาไว้ส่วนหนึ่ง เราจะต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ของเราเป็นส่วนหนึ่ง เราเอาเก็บไว้เพื่อยามแก่เฒ่าส่วนหนึ่ง สิ่งที่เหลือ สิ่งที่มีแล้วเราถึงทำบุญ

การทำบุญคือการฟังคืนไว้ ธรรมะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเปรียบเหมือน การฟังคืนไว้ เราฟังคืนไว้ ฟังไว้ในหัวใจใจ การเสียดละมันฟังไว้ในภพ ในภวาสวะ ในสิ่งที่เจตนา ความคิดมาจากไหน ความคิดมาจากใจ ใจคืออะไร ใจคือภวาสวะ ใจคือภพ เห็นใหม่ เป็นสมาธิขึ้นมา จิตมันตั้งมั่น จิตเป็นหนึ่งเดียว

ความจิตที่มันเป็นหนึ่งเดียว มันเกิดมาจากอะไรล่ะ เกิดมาจากเรามีศรัทธา มีความเชื่อในศาสนา แล้วเรารื้อคั่นนะ เวลาเรารื้อคั่น เราเปิดตู้พระไตรปิฎก เราเปิดหนังสือนะ เรารื้อคั่นในตำรา แต่การรื้อคั่นของเรา เห็นใหม่ เรามีศรัทธามีความเชื่อของเรา เราตั้งสติของเรา เราเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา

อาหารอันละเอียดคนนะ ออกซิเจนนี้เป็นอาหารอันละเอียดของร่างกาย เรากินแต่คำข้าวเป็นอาหารนะ เวลาพระเรา เห็นใหม่ เป็นทำกัตกิจ การกินการอยู่นี้เป็นกิจกรรม เป็นงานอย่างหนึ่ง มันต้องมีการกระทำ

ความคิด เห็นใหม่ สมองเวลามันคิด ความคิดมันเกิดขึ้นมา สมองมันทำงาน พอสมองมันทำงาน เป็นงานอันหนึ่ง เห็นใหม่ สมองมันสั่งให้ร่างกายเราเคลื่อนไหว เป็นการทำงานอันหนึ่ง

ถ้าจิตใจมันควรแก่การงานนะ เราจะเห็นคุณค่าไง การเหยียดการคู่ เรามีสติของเรา ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกมีสติพร้อมกับลมหายใจเข้าและลมหายใจออก สิ่งที่ได้รับรู้ นั่นคือตัวพลังงาน คือตัวใจ พลังงานมันรับรู้ นั่นเป็นตัวของมันเอง มันสละเข้ามา มันไม่อยู่กับความคิด ถ้าไปอยู่กับความคิดนะ ความคิดมันเสวยอารมณ์ เห็นใหม่

ความคิด ร่างกาย ชีวิตนี้เป็นสมมุติอันหนึ่ง สมมุติที่มันเกิดจากปฏิสันธิจิตนะ จิตที่มีอยู่ ที่ไม่เคยตาย แต่เกิดเป็นมนุษย์เป็นสมมุติอันหนึ่ง แต่สมมุติอันนี้ เรามีศรัทธาความเชื่อในศาสนา เราถึงมารื้อคั่นใจ เราเปิดรื้อคั่น เราไม่ใช่คั่นในหนังสือ เรารื้อคั่นในใจของเรา ในหนังสือนะ ในธรรมะเราเปิดอ่าน เรายังดังเลตงสัยเลย

แล้วนี่เราจะประพฤติปฏิบัติ จิตอยู่ไหน ความรู้สึกอยู่ไหน ธรรมะเป็นอย่างไร หาทางออกไม่เจอ เพราะเราไม่เคยประพฤติปฏิบัติใช้ใหม่ เราไม่มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ ใช้ใหม่ เพราะอะไร เพราะวุฒิภาวะนะ โดยวัย วัยของเด็ก เห็นใหม่ เป็นไปโดยวัย ทุกข์ตามวัยนะ

เด็กนะ มันก็มีความสุขของมันประสาเด็กๆ พอเราโตขึ้นมาเราต้องรับผิดชอบแล้ว เด็กมันก็คาดการณ์ว่าโตขึ้นแล้วมันจะมีความสุข พอโตขึ้นมาแล้วมันก็อยากว่าถ้าเราออกทำงานแล้วจะมีความสุข พอทำงานแล้วนะ ถ้าเรามีสมบัติเราจะมีความสุข แล้วพอมันจะแก่เฒ่าขึ้นมาเนะ เราต้องมีธรรมะถึงจะเป็นความสุข เพราะเราเป็นไม้ใกล้ฝั่งแล้ว เราจะต้องผจญภัยกับมรณกรรม เราต้องเผชิญภัยไปข้างหน้า เราจะเอาอะไรเป็นความสุข? เราจะเอาอะไรเป็นที่ยึดเหนี่ยว?

ถ้ามันยึดเหนี่ยวนะ สิ่งนั้นยึดเหนี่ยวได้ใหม่ ถ้าจิตใจไม่มีหลักมีเกณฑ์ เอาอะไรยึดเหนี่ยว ก็เอาสิ่งนี้ เอาใจเราไป อุดตา หิ อุดตา โน นา โถ คนเป็นที่พึ่งแห่งตน เราต้องเอาใจของเราเป็นที่ยึดเหนี่ยว ถ้ายึดเหนี่ยวนี้รื้อกันมันขึ้นมา เห็นใหม่ กิเลสไม่ใช่เรา ความเหน้อยอยากไม่ใช่เรา พักนะก็หาย ทุกข์ยากขนาดไหน ทำงานด้วยมือ ๒ มือนี้เหน้อยอยากมาก เราพักผ่อนมันก็ฟื้นขึ้นมา เห็นใหม่ กำลังก็ฟื้นแล้ว

แต่หัวใจที่มันล้าอยู่ มือที่มองไม่เห็นมันยิ่งสงสัย มันสงสัยอยู่นี้มันพักอย่างไรมันก็ไม่หาย ถ้ามันพักไม่หายอย่างไร เราถึงตั้งสติของมันเข้าไปรื้อกันมัน อะไรที่มันลังเลสงสัยในหัวใจนั้น? ถ้าเรารื้อกันเข้าไป สิ่งนี้เราทำบุญกุศลมากมายขนาดไหนนะ ถ้าเราไม่ภาวนานะ น้ำมันเป็นอมิส มันเป็นบุญกุศลที่จับเคลื่อนไป แล้วเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม มันก็มีภพมีชาติ เรามีภพชาติ มันเวียนไปในวัฏฏะมันก็กลับมาใหม่ เวียนอยู่อย่างนั้น เห็นใหม่

แต่ถ้าเรารื้อกันที่หัวใจ มันจบสิ้นกระบวนการที่นี้ได้ เชื่อใจมันอยู่ที่นี้เนะ ถอนอุปาทาน ถอนศรัทธาที่ปักอยู่คาหัวใจนี้ แล้วจะถอนอย่างไร?

เห็นใหม่ ถ้าจะถอนอย่างไร มือที่มองไม่เห็นมันกำไว้ ถ้ามันคลายออก มันต้องมีสติ มีปัญญาเข้าไปใคร่ครวญมัน ใคร่ครวญเข้าไปที่หัวใจ แล้วมันรื้อกันออก มันคลาย

ออกได้ กิเลสไม่ใช่เรา สรรพสิ่งนี้ไม่ใช่เรา สิ่งที่ไม่ใช่เรา เพราะมันเป็นเรา เราถึงสงสัย พอไม่ใช่เราเราหายความสงสัย เห็นไหม

ถ้าใจเป็นธรรม ธรรมะนี้เหนือธรรมชาติ เหนือธรรมชาติเพราะอะไร เพราะความคิดก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง ความทุกข์ก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง มันเป็นความจริง อันหนึ่งนะ สรรพสิ่งนี้เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง แต่เพราะเราไม่เข้าใจมัน เราถึงไปยึดมัน เห็นไหม

มันทุกข์เพราะอะไร? ทุกข์เพราะเราคิด ทุกข์เพราะเราตระหนี่ถี่เหนียว ตระหนี่ถี่เหนียวในอะไร ตระหนี่ถี่เหนียวในความคิดไง เราคิดแล้วเรากลับไม่คิดแล้วเราจะไม่รู้ สรรพสิ่งที่เราไม่คิดเราจะไม่มีความเข้าใจเลย เราต้องคิด ความคิดอันนี้มันเป็นกิเลส ตัณหาความทะยานอยาก เห็นไหม มันล้นฝั่ง มันคิดจนล้นนะ

ดูสิ น้ำล้นฝั่ง เห็นไหม มันเป็นน้ำพิษ น้ำกรดที่มันล้นออกมาเผาผลาญความรู้สึกของเราเผาผลาญตัวเราเอง มันกัดกร่อนหัวใจเราเอง แล้วเราก็ไม่เข้าใจมัน เรากลับจะไม่รู้ ทั่วๆ มันเป็นความคิดน้ำกรด

ถ้าเป็นความคิดของธรรมที่เราเจือจางมันละ มันเจือจาง เห็นไหม เราใช้ปัญญา.. “มรณานุสสติ” เราต้องตายเป็นธรรมดา สรรพสิ่งนี้มันต้องตายเป็นธรรมดา ถ้าเราเอาความตายมาเตือนหัวใจนะ มันจะยังคิดยังทำนะ สิ่งที่ทำมานี้เราก็กะแสวงหา มันจะทุกข์ มันจะยาก มันจะลำบากขนาดไหนนะ มันก็เป็นงานหน้าที่ของเรา เราก็กต้องทำตามหน้าที่นั้น หัวใจนี้ให้มันปลอดโปร่ง มันก็พักผ่อน ถึงที่สุดแล้วนะ เหตุการณ์นี้มันต้องผ่านไป ไม่มีสิ่งใดคงที่

ดูเข็มนาฬิกามันกระดิกตลอดเวลา เห็นไหม โลกหมุนตลอดเวลา ชีวิตเรานั้นก็เคลื่อนไหวไปตลอดเวลาเนะ มันไม่คงที่ของมันหรอก วาระที่มันถึงเวลาเสวยกรรมนะ มันจะมีทุกข์มียากของมัน ถ้ามีบุญกุศล บุญกุศลจะเจือจาง แต่ถ้าไม่มีบุญกุศล เราไม่ได้สร้างสิ่งของเราไว้ มันยิ่งกดทับ มันยิ่งไม่มีทางออก แต่ถ้าเราทำบุญกุศลของเรา บุญกุศลเอาอะไรมาทำอะไร?

สิ่งที่เราจะ อนุโมทนาทานก็ได้ นั่งสมาธิภาวนา เข้าห้องพระ ทำบุญกุศลมา ขนาดไหนเพื่อมีศรัทธามีความเชื่อ แล้วเรานั่งประพฤติปฏิบัติ ถ้าเอาใจของเราไว้ใน อานาจอของเรา ความคิดที่มันทุกข์มันยาก สิ่งที่เป็นพิษเป็นน้ำกรดที่มันล้นกัดกร่อนหัวใจ เรา เติมน้ำไปให้มันเจือจาง เห็นไหม จนถึงที่สุดน้ำที่เป็นกรดมันจะไม่เป็นกรด น้ำที่เป็น กรดๆ มันเป็นอมตธรรม สิ่งที่อมตธรรม มีสติ มีสัมปชัญญะแล้วกำหนดพุทโธ ตั้งปัญญา อบรมสมาธิ นี่มรรณานุสติเห็นไหม

สมบัติที่เราได้อยู่ เราเก็บไว้มันเสื่อมค่านะ บุญกุศลที่เราทำมันก็เป็นอามิส แต่สิ่งที่ ไม่เสื่อมค่ามันคืออะไร?

ใจที่มันส่องแผ้วนะ ใจของเราส่องแผ้วได้ สิ่งที่ถูกขี้มันทุกข์ได้ มันเป็นปัจจัย มันเป็นเครื่องอาศัย สิ่งที่ยึดเครื่องอาศัยเราเป็นเจ้านายมัน เราหามันมา เราใช้สอยเพื่อ ประโยชน์มัน สิ่งที่เป็นประโยชน์นะ เราเจือจางกันไว้ได้ เราไม่ตระหนี่ถี่เหนียวยึดไว้จน ใครจะต้องไม่ได้ ถ้ายึดจนจะต้องไม่ได้ ใครมาจะต้องเราก็เจ็บปวดก่อนนะ แล้วเราก็ ต้องต่อสู้เพื่อจะปกป้องสิ่งนั้น

ถ้าเราหาเพื่อประโยชน์ เห็นไหม ประโยชน์เราด้วย ประโยชน์กับสิ่งที่เราจะ เสียสละด้วย มันเป็นประโยชน์ สมบัตินั้นเป็นประโยชน์กับเรา แล้วถ้าใจมันส่องแผ้ว มัน ก็จะเริ่มต้นจากลมหายใจเข้านิกพุท ลมหายใจออกนิกโธ ปัญญาอบรมสมาธิ

คิดถึงชีวิตของเราจะ เกิดมาชาติหนึ่งมนุษย์สมบัติเป็นอริยทรัพย์ แล้วเอามนุษย์ สมบัติที่เราเสียสละ เมื่อเราเสียสละ เราเสียสละนั้นออกไป ใจเป็นคนคิด ใจเป็นคนทำ ใจ อ่อนนุ่ม ใจสิ่งใดๆ มันจะมีการกระทำ ใจแข็งกระด้างนะ ใจที่มันทวิภูมิตานะ เห็นไหม ใจ มันพลิกแพลงได้ เราเปลี่ยนแปลงได้ด้วยฟังธรรม เอาธรรมนี้ไปกล่อมเกลี้ยงมัน เอา ธรรมไปกล่อมกล่อมมัน ให้มันดีขึ้น พัฒนาขึ้น แล้วเราตั้งใจกระทำของเราจะ

ชีวิตนะ คนจะมั่งมีศรีสุขร่ำรวยขนาดไหนก็เหมือนเรา คนที่ทุกข์จนเข็ญใจก็ เหมือนเรา มีปากมีท้อง มีลมหายใจ มีความสุขความทุกข์ มีค่าเท่ากันนะ

ฉะนั้นชีวิตมีค่าเท่ากัน เราจะไปตื่นตื่นอะไรกับทวิภูมิตานะของเรา ให้เห็นคุณค่า ของความเสมอภาค แล้วเรามีโอกาส คนที่เขาไม่ทำต่างหากเขาไม่สนใจ เขาไม่มีโอกาส

เราสนใจ เรามีโอกาสแล้วตั้งสติแล้วทำของเรา ไม่ต้องไปดูคนอื่น ใจเขาใจเรา ใครจะคิด
อย่างไร มันดีชั่วมันใจของเขา

ใจของเรา เราถนอมรักษาใจของเรา แล้วคิดสิ่งที่ดีๆ เอาหัวใจเราพ้นจากกิเลสของ
เราเอง พ้นจากทิฏฐิมานะ ความคิดที่เป็นกรดให้คิดให้เป็นค่า เป็นต่างๆ ให้มันเจือจาง
กัน แล้วคิดไปเป็นนามธรรม คิดเป็นสิ่งที่เป็นคุณธรรม คิดเป็นสิ่งที่ดีเพื่อประโยชน์กับ
เราเอวัง